

Forskningsfrihed - Myte eller

Heine Andersen
realitet

Professor emeritus
Københavns Universitet
Sociologisk Institut

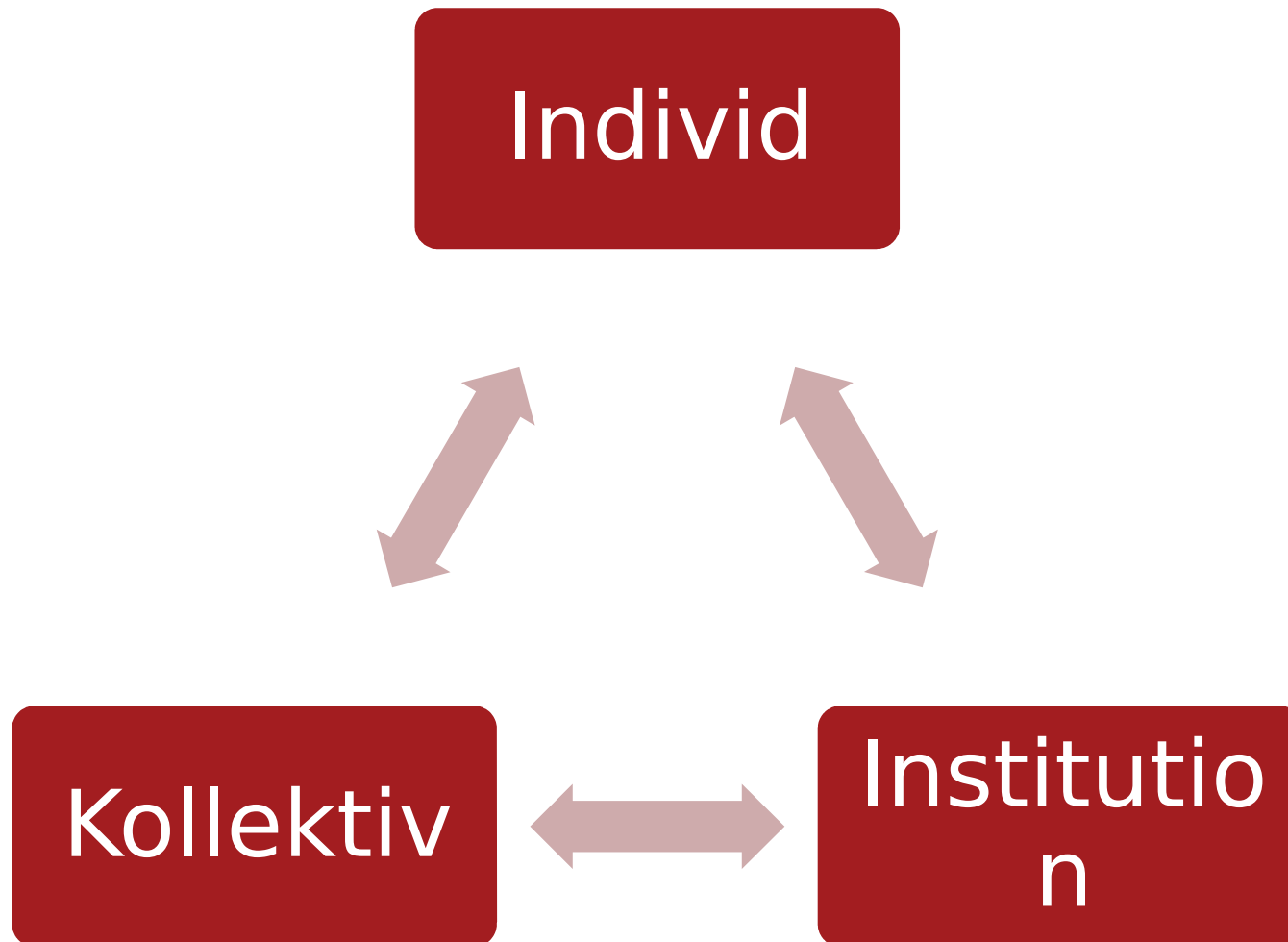
Hovedpunkter

1. Kort: forskningsfrihed og marxisme
2. Hvad er forskningsfrihed?
3. Øget offentlighed?
4. Hvad er der galt?
5. Pengeregimets ekspansion
6. Magtregimets ekspansion

2. Hvad er forskningsfrihed/ akademisk frihed

- FN's deklARATION om menneskerettigheder. Art. 19, 26 og 27
- UNESCO rapport fra 1997: *Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel*
- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (art. 10)
- EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder (art. 13)
- Europarådet. Den parlamentariske forsamling 2006
- American Association of University Professors. *(The AAUP Redbook)*

2. Hvad er forskningsfrihed. Niveauer (Bl.a. UNESCO Recommendation 1997)

2 Hvad er forskningsfrihed? Baggrund

- Videnskabernes frigørelse: bærende i dannelsen af moderne samfund, forbundet med ytringsfrihed, pressefrihed, trosfrihed, kunstnerisk frihed, magtens tredeling, domstolenes uafhængighed mv.
- Et forbillede og eksperimentarium for dannelse af ny intersubjektiv og universel erkendelse
- Et ikke-realiseret ideal
- Antifundamentalisme, alt må og kan drages i tvivl, stadig søgen
- Forudsætter en form for rationalistisk erkendelsesteori
- Hverken fremskridts- eller forfaldshistorie

2. Hvad er forskningsfrihed. Begrundelser

En bærende værdi i moderne samfund på linje med meningsfrihed, pressefrihed, kunstnerisk frihed, domstolenes uafhængighed, lægers diagnosefrihed mv.

- Forankring i grundlæggende frihedsrettigheder:
 - Oplysning, viden, antifundamentalisme som forudsætning for fornuft, personlig frihed, myndighed (Kant, Rawls, Habermas, Dworkin)
- Konsekvensorienteret – nytte, funktionalitet
 - for videnskabers vækst og troværdighed (Merton, Popper ...)
 - for skabelse af individuelle, samfundsmæssige og kulturelle goder, pluralistisk kultur, oplyst demokrati (Mill mfl)

3. Øget kritisk opmærksomhed?

- AU-undersøgelsen
- Karrans undersøgelse. Folketing, store medier
- Sektormedier:
 - Forskerforum
 - Magisterbladet
 - Altinget
 - Videnskab.dk
 - Science Report
 - Universiteternes nyhedsblade
- Modtagelsen af min bog

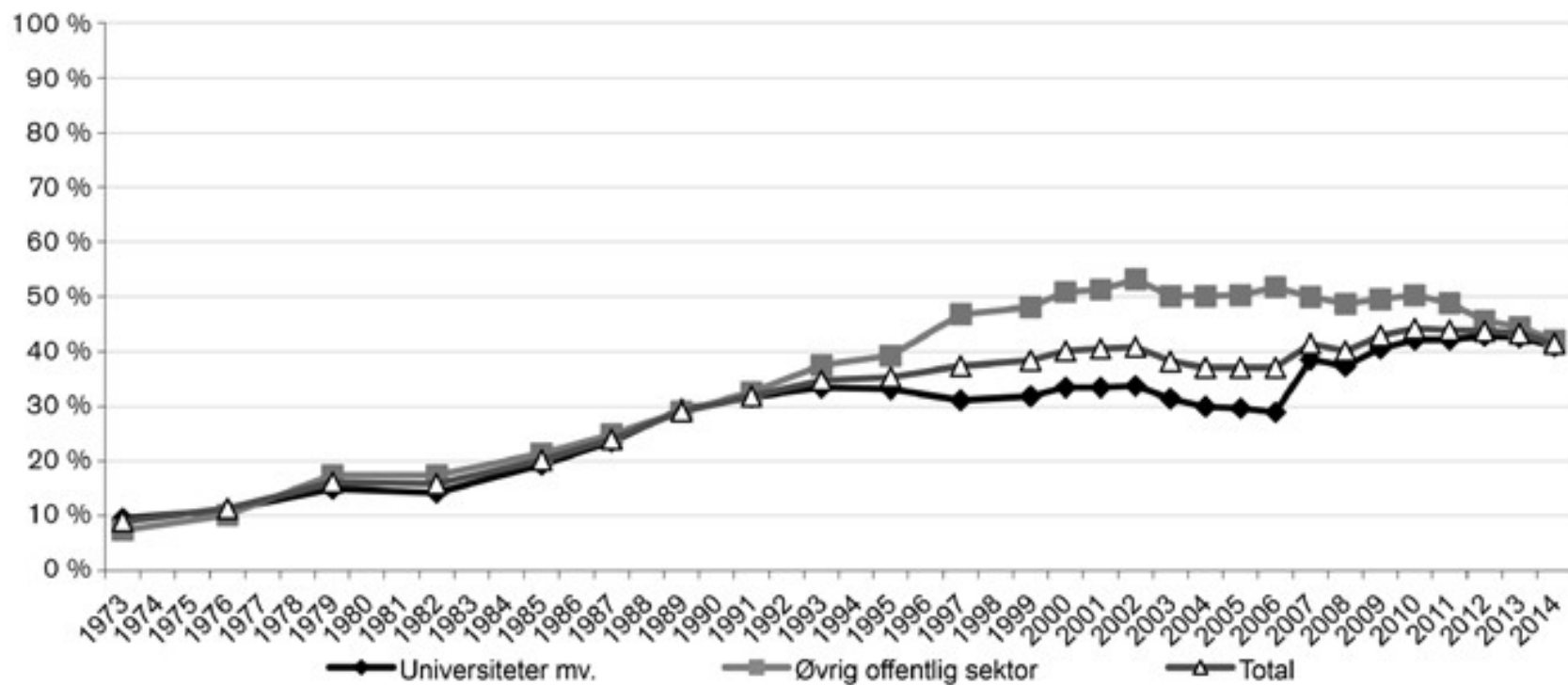
3 Øget kritisk opmærksomhed?

- Aktuelle “sager”, hvor forskningsfrihed er tematiseret
 - Gyllegate1, mundkurvskontrakter. Gyllegate2: Kritik af rapporten. Gyllegate 3: Konkurrenceudsættelse og pression
 - Forhaling af NAVONA -rapporter (naturovervågning)
 - MRSA-overvågning, filtrering af oplysninger
 - CBS-rapporten for Bæredygtigt Landbrug 2016
 - KU/ IFRO-rapporten for SEGES 2017. Påtale fra tilsynsmyndighed
 - KU-retningslinjer for samarbejde med eksterne. Ombudsmand/ tilsynsmyndighed inde
- Forsøg på øget ministerindflydelse vedr. bestyrelse

4. Hvad er der så galt?

1. Mangel på viden om indhold og betydning af begrebet
2. Pengeregimets fremmarch
3. Magtregimets fremmarch
4. Ledelsessvigt og tavshedskultur

5. Pengeregimets ekspansion. Ekstern finansieringsgrad

5. Ekstern finansiering, væsentligste kilder

- Private fonde (Novo, Lundbeck, Trygfonden, Mærsk, Villum, Carlsbergfondet, Velux ...)
- Statslige fonde (Frie Forskningsfond, Innovationsfonden, EU ..)
- Offentlige myndigheder
- Private virksomheder

5. Pengeregimets ekspansion. Internt

- New public management.
 - Budgetmodel: bonus for eksterne midler
 - BFI: pay for publications
 - Fra basismidler mod konkurrenceudsættelse

Universiteter som forretninger

Vindere og tabere, øget ulighed

5. Pengeregimets ekspansion, effekter:

- Emnevalg, publiceringsfrihed (nogle tilfælde):
 - Indtægtsdækket virksomhed (herunder forskerpatentlov)
 - Private fonde (de fleste emneafgrænset). Stigende betydning.
 - Myndigheder. Politisering, styring, mundkurve
- “Parasitært parallelregime”
 - Skattebegunstigelse
 - Manglende overhead (50%? – 100%??), medfinansiering
 - Semiautonom ekstern magtstruktur (ledelse, styreforhold, ansættelser mv.). Forskningsbaroner, megacentre
 - Udvikling af afhængighedsforhold

5. Stillingsstruktur. Forskere på danske universiteter 2015

Stillingskategori	Antal	Procent
1. Professor	2.169	11,6 %
2. Lektor	4.648	24,8 %
3. Adjunkt/postdoc	4.290	22,9 %
4. Ph.d.-stipendiat	5.322	28,4 %
5. Øvrigt VIP	2.318	12,4 %
Subtotal 3+4+5	63,7	
I alt	18.747	100,0 %

5. Korte og usikre ansættelser

- På forhånd designede projekter
 - Emne, hypoteser, angrebsmåde, metoder, tidsplan, publiceringskanaler, forfatterroller forud fastlagt
 - Ansættelse til hjælpefunktion, lavest placering i magthierarki
 - Begrænsede muligheder for planlægning ud over ansættelsesperioden
 - Fravær af tenure/ tenure track (en af grundene til Dk's lave placering i Karrans undersøgelse).

“Tenure track” er falsk varebetegnelse (“at sælge hestekød som beef”, Kærgård og Andersen i kronik I Berlingske)

6. Magtregimets ekspansion

- Forskningsfrihed gennem halvtreds års universitetsreformer: forskningsfrihed stort set negligeret
- Institutionel forskningsfrihed?
 - Formelt armslængde, men “dan haben wir andere Methoden”:
 - Styringsinstrumenter: NPM, finansiering, udviklingskontrakter, kontrakter i øvrigt (fx mundkurve)
- Kollektiv forskningsfrihed (kollegialt selvstyre)?
 - Formelt: næsten ingen
- Individuel forskningsfrihed
 - Meget begrænset

Universitetslov , § 2, stk. 2 og 3, § 14, stk. 6

6. Magtregimets ekspansion

En magtfuld ledelse i beskyttet værksted:

Enerådende i indre anliggender (skal ikke have godkendelse af beslutninger)

Kan (i praksis) ikke afsættes

Men ledelsen presset oppe fra:

Myndigheder skal overholde “armslængde”,
men:

dan haben wir andere Methoden”

6. Magtregimets ekspansion: effekter

- Organisationsændringer (sammenlægninger, opsplittings mv.)
- Strategiændringer bestemmes oppe fra
- Fyringssager, eksempler
 - DPU-sagen 2010. Fyring af tre lektorer.
Tilsynsmyndigheden fastslog, at det er institutlederens prerogativ at bestemme relevans-kriterium
 - Henrik Møller-sagen, AAU, 2014 (pres fra vindmølleindustri)
 - Hans Thybo-sagen 2015-17. To begrundelser:
Brug af gmail til arbejdsrelateret kommunikation, Forsøg på påvirkning af post doc i besvarelse af APV
Underkendt af faglig voldgift. Overenskomststridig.
Resultat: erstatning på seks måneders løn.

6. Ledelsessvigt og tavshedskultur

- Ledelsessvigt, lever ikke op til universitetslovens krav, krænker forvaltningsloven – ingen konsekvenser
- Reaktion på problemer: Lukkethed, cover up, bortforklaringer, bagatellisering, søforklaringer
- Illustrative cases: mundkurvskontrakterne, fyringer, disciplinærsager mv.
- Forskerne: Tavshed, selvcensur, “moralsk stress”

To frihedsbegreber:

- Negativ frihed: "frihed fra", ingen ydre tvang, hindringer
- Positiv frihed: "frihed til", reelle muligheder, ressourcer.

Spørgsmål: hvorfor skal en profession have ressourcer til fri udnyttelse?